

Dobar pandur, loš pandur: Savez oligarhije i neonacista u Ukrajini

Donosimo tekst iz maja 2017. godine koji objašnjava mehanizam nacionalističko – militarističkog konsenzusa koji je u Ukrajini uspostavljen zahvaljujući svojevrsnom savezu između vladajuće oligarhije i neonacista. Tekst je prvobitno objavljen u Jakobinu, levičarskom mediju iz SAD koji daje socijalističku perspektivu na politiku, ekonomiju i kulturu.

Krajem aprila 2017, svirepi napad na Stavislava Sergijenka je privukao pažnju kako u Ukrajini, tako i u inostranstvu. Ovom levičarskom aktivisti i studentu dva nepoznata napadača su priredila sačekušu, blizu njegovog doma, usred bela dana. Napdači su ga prebili i izboli, zbog čega je završio u bolnici na operacionom stolu.

Sergijenko je javno kritikovao i separatiste koje je podržavala Rusija i ukrajinsku vojsku, koja se pobratimila s neonastističkim paravojnim formacijama na istoku države. On je takođe i progovarao protiv nacionalističke agende Ukrajinske države, naime protiv [Instituta nacionalnog pamćenja i njegovog načelnika Volodimira Vijatroviča](#).

Tokom Majdanskih protesta 2013-2014, Sergijenko je bio član Borotbe, jedne levičarske, evroskeptičke organizacije. Ta grupa je dobila na uticaju tokom antimajdanskih demonstracija u Harkovu, pre nego što su njene vođe stale na stranu proruskih pobunjenika i separatističkih pokreta. Tada su Sergijenko i drugi aktivisti napravili distancu i izašli iz grupe. Bez obzira na to, desničarski mediji su entuzijastično širili fotografije njegovog učešća u antimajdanskim demonstracijama, nakon što je primećen na [protestima protiv mera štednje](#) u septembru 2016. godine. On je preko noći postao

meta internet linča i fizičkog maltretiranja, što je kulminiralo pokušajem ubistva.

Iako još nije razjašnjeno ko je zapravo odgovoran, većini je jasno da je ovo slučaj fašističkog nasilja: napad se dogodio 20. aprila (na rođendan Adolfa Hitlera), [napadači su ga snimali](#) i nisu opljačkali svoju žrtvu. Sutradan, vođa grupe C14, jedne od najozloglašenijih neonacističkih organizacija u Ukrajini, je objavio post na svom [blogu pod naslovom „Safari na separatiste”](#), nagoveštavajući da je ova grupa odgovorna za napad. U svojoj objavi on je jasnim nagoveštajima pretio „terorističkim štetočinama koje se kriju na mirnim ukrajinskim ulicama”.

Kada su napadači objavili video, oni su spojili snimak lošeg kvaliteta na kome su zacrnili svoja tela, a Sergijenko se jasno vidi, kako vrišti dok leži na zemlji, sa zloslutnom porukom: „Blizu smo. Bliže nego što mislite. Srećan rođendan!” Informator, sajt koji je povezan s ekstremnom desnicom, objavio je članak sa snimkom u kome je Sergijenko lažno označen kao „vođa separatističkog pokreta u Kijevu”. U označavanju žrtve kao separatiste, pronađen je efikasan način da se legitimizuje napad na nenaoružanog studenta.

Loš pandur

Nažalost, ovaj svirepi događaj se bez problema uklapa u svakodnevnicu savremene ukrajinske politike. Fašističko nasilje je u konstatnom porastu od ulaska partije Svoboda u Skupštinu 2012. godine. Uprkos značajnoj ulozi tokom Majdanskih protesta, ekstremna desnica je postigla gori rezultat na izborima 2014. nego 2012. godine – Svoboda je osvojila 6 poslaničkih mesta, nasuprot 37 u 2012. godini. Nakon toga, fašisti se okreću još nasilnijoj politici i na internetu i na ulicama. A posebno neguju svoju mržnju prema levici. Novinari i aktivisti različitih političkih opredeljenja postali su žrtve pretnji, progona i nasilja.

Dva visokopofilna slučaja to najbolje pokazuju. U aprilu

2015. godine, novinar i pisac [Oles Buzina](#) je upucan blizu svog doma; a jula 2016. godine, automobil-bomba je usmrtila [novinara Pavla Šeremeta](#). Njih dvojica su imali potpuno suprotne političke stavove: Buzina je bio kontroverzan pro-ruski konzervativac, a Šeremet tipičan pro-zapadni desni liberal.

Puno toga ukazuje na umešanost fašista u oba ubistva, no, policija je ometanjem zaustavila istragu. Nedavno je jedan [dokumentarac](#) izneo tvrdnju da je Služba bezbednosti Ukrajine umešala prste u Šeremetovo ubistvo.

Ovi fašistički fanatici su takođe stavili na nišan i cele medije, dobijajući za to široku podršku. Februara 2016. godine su kidnapovali novinara Kanala 17, koji je bio optužen za širenje proruske propagande, i demolirali kancelarije ove televizije. Policija je kasnije pronašla ukradenu opremu kod jednog člana Desnog sektora, neonacističke grupe koja se proslavila kao najnasilniji akter Majdanskih protesta. Sud je oslobodio osumnjičenog, za koga novinari tvrde da je potom stupio u redove sveštenstva [Ukrajinske pravoslavne crkve](#).

Septembra 2016. godine, neidentifikovana grupa fašističkih huligana je [opkolila i potom zapalila](#) prostorije Intera, trećeg po veličini ukrajinskog TV kanala. I fašisti i uticajni političari, uključujući i Ministra unutrašnjih poslova Arsena Avakova, tvrdili su da je ovaj kanal, koje je u vlasništvu Dmitrija Firtaša, „agentura Kremlja”.

“Vesti” su još jedna medijska kuća koja je pod neprestanim pritiskom od 2014. godine. Igor Lucenko, član Gradske skupštine Kijeva, sa dugom istorijom povezanosti sa ekstremnom desnicom, predvodio je niz demonstracija protiv Vestinih novina; nepoznati napadači su onda razbili prozore kancelarije jula 2014. godine. Njihova radio-stanica je takođe pretrpela slične pokušaje zastrašivanja, što je kulminiralo odbijanjem države da im obnovi licencu za emitovanje.

Pored medijskih izvora koji su navodno proruski, ukrajinska ekstremna desnica takođe sprovodi teror nad građanskim pokretima, pogotovo onim koji izražavaju pacifističke stavove ili kritikuju državnu nacionalističku agendu.

Fašistički huligani su napadali mirne antifašističke proteste, ali i konzervativne skupove. 2016. godine marševe u sećanje Anastasiji Baburovoj, krimskoj novinarki, i Stanislavu Markelovom, ruskom borcu za ljudska prava, koje su 2009. godine ubili neonacisti, prekinuli su kontra-demonstranti za koje se veruje da su bili [umešani u njihova ubistva](#). Te iste godine, desničari su prekinuli i skup „[Ukrajinci biraju mir](#)“, koju je organizovala Unija pravoslavnih žena – jedna očigledno konzervativna organizacija.

Protesti za ljudska prava, poput LGBT i feminističkih šetnji, su redovna meta ukrajinskih fašista. Takođe, 2016. organizatori „[Festivala jednakosti](#)“ u Lvovu (koji čine predavanja i filmske projekcije koje se tiču LGBT prava, a koji su konzervativni mediji označili kao Paradu ponosa) otkrili su da je ekstremna desnica izvršila pritisak da prostor, u kome je skup trebao da se održi, otkaže saradnju. Učesnike festivala su potom dovukli na sud, gde su ih čekali neonastistički „aktivisti“. Dok su ih fašisti prebijali na mrtvo ime, policija je odbila da zaštiti organizatore i posetioce festivala i nije uhapsila nijednog od napadača.

Napadi na LGBT skupove i šetnje povodom Dana žena su postali svakodnevnica. Jedini izuzetak predstavljala je Parada ponosa u Kijevu: iako su fašisti obećali da će je pretvoriti u „krvavu svetkovinu“ država je, zbog Evropske unije, zaštitila događaj policijskim kordonima.

Čak i najmanji znaci podrške LGBT zajednici nailaze na žestok odgovor. Pesma Evrovizije 2017, koja se održala u Kijevu, uzela je „Slavimo raznovrsnost“ za svoj slogan. Tokom priprema za manifestaciju, grad je obojio sovjetski „Luk prijateljstva među narodima“ u dugine boje. Desni Sektor i Svoboda su

nasiljem zaustavile ovaj pokušaj renoviranja, a gradska skupština se odrekla svake veze s LGBT pokretom, odlučujući na kraju da na spomenik doda etno-motive. Ovaj incident pokazuje da nekontrolisano fašističko nasilje vrlo lako može da naruši masku tolerantne Ukrajine sa „evropskim vrednostima”.

U nekim slučajevima, država je podržala svoje neonaciste, iako su njihove akcije išle nasuprot ekonomskim interesima države. Neonacističke paravojne formacije su inicirale [blokadu Donbasa](#) kako bi poremetile trgovinske veze između Ukrajine s jedne strane, i Luganjske i Donjecke narodne republike s druge. Ovo se negativno odrazilo na ekonomiju Ukrajine koja zavisi od uglja koji se eksploatiše na istoku zemlje. Premijer Ukrajine je procenio da ova blokada košta Ukrajinu oko 1% rasta BDP-a i da je dovela energetske sektor na rub propasti. Uprkos tome, Nacionalni bezbednosni i odbrambeni savet Ukrajine je podržao neonacističku inicijativu, i država je preuzela sprovođenje blokade.

Neonacisti takođe redovno napadaju skupove povodom 9. maja, Dana pobeđe nad fašizmom, u gradovima širom zemlje. U nadi da će izbeći da se slike nasilja prošire među inostranim, a pogotovu ruskim medijima, država se trudila da izlivi neonacističkog nezadovoljstva Danom pobeđe nad fašizmom ostanu što je moguće mirniji, pa je, kada je Organizacija ukrajinskih nacionalista (OUN) počela da sa prozora svoje kancelarije baca dimne bombe na učesnike šetnje, policija upala u zgradu. Dok su policajci pokušavali da se probiju u zabarikadiranu zgradu OUN, na drugom spratu se mogao videti muškarac koji salutira nacističkim pozdravom, i drugi koji preti pešacima nečim što je ličilo na bazuku. U izveštaju Amnesti internešonala navedeno je kako je policija tog dana upotrebila prekomernu silu, a istraga u ovom slučaju “policijske brutalnosti” još traje.

Naposletku, redovna meta fašističkog nasilja su i ljudi drugačije boje kože. Nedavno je grupa pripadnika bataljona Azov, neonacističke paravojne jedinice sa sopstvenom

političkom partijom i obimnom mrežom aktivista, tražila da grupa studenata crnaca napuste fudbalski teren, nakon čega su ih pretukli. Žrtve tvrde da su u policiji oklevali da uopšte i prihvate prijavu protiv ovih „patriota“.

Ukrajinski fašisti ugrožavaju medije, aktivističke grupe, strance, pa i državu ponekad – i praktično ni u jednom slučaju ne vidimo da Vlada Ukrajine preduzima bilo kakve mere kojima bi izašla na kraj s njima, neretko ih i podržavajući. Čime možemo da objasnimo ovakvo neobično ponašanje?

Dobar pandur

U nekim slučajevima kada su ugroženi interesi države, kao tokom Parade ponosa u Kijevu 2017, Vlada se potrudi da spreči desničarske istupe. No, nedostatak jasne hijerarhije i veliki broj sukobljenih interesa između oligarhijskih grupacija, od kojih mnogi smatraju ekstremnu desnicu veoma korisnom, dovelo je do ovakvog odnosa.

2015. godine, pripadnici paravojne formacije „Tornado“, protivzakonito su sprečili da teretni voz za ugalj pređe na teritoriju koja je u rukama pobunjenika. Ovaj događaj je doveo do toga da se jedinica rasformira, a istraga koja je usledila našla je dokaze da su njeni pripadnici odgovorni za pljačke, prebijanja, mučenja, otimice, silovanja i zlostavljanje dece.

Ukrajinski fašisti su proglasili pripadnike ove paravojne formacije političkim zatvorenicima i organizovali proteste tokom suđenja. Simpatizeri Tornada, među kojima je bio najmanje jedan poslanik u Skupštini Ukrajine, su blokirali zgradu suda automobilskim gumama. Svih dvanaest optuženih je proglašeno krivim, ali su dobili blage kazne u poređenju sa težinom zločina: vođa grupe je dobio najstrožu kaznu – 11 godina zatvora i 300 dolara u sudskim troškovima. Četiri pripadnika su dobila samo uslovnu kaznu.

Još jedan otvoreni sukob Vlade i neonacista se desio u Mukačevu, gradiću na Mađarskoj granici. U njemu je Desni

sektor služio kao plaćenička sila ukrajinskog oligarha Viktora Baloge u sukobu oko kontrole nad švercom. Policija je intervenisala i zaustavila sukob kada je izbila pucnjava. Suđenje je još u toku, ali optuženi su pušteni da se brane sa slobode uz garancije četiri poslanika u Skupštini Ukrajine.

Ovakvi slučajevi su zapravo izuzeci – ono što je redovno stanje je da država ignoriše ili čak prikriva neonacističke zločine. Mnoge glavešine i zvaničnici imaju bliske veze s ovim grupama, i te veze su postajale sve jače kako su se uspinjali na lestvici uticaja i moći. Vođe organizacija poput Svobode, Desnog sektora i Azovskog bataljona su se duboko infiltrirale u vojne i policijske strukture Ukrajine. Avakov, koji podržava Nacionalni korpus, političku partiju bataljona Azov, postavio je Vadima Trojana, drugog čoveka Azova, na mesto zamenika šefa policije Ukrajine.

Andrij Bilecki, vođa Nacionalnog korpusa, je postao „nezavisni” član skupštine kijevske oblasti, nakon što su prozapadne partije povukle svoje kandidate u njegovu korist. On je 2008. godine osnovao Socijal-nacionalni sabor, neonacističku organizaciju čiji je [formalni cilj](#) bio „odbrana bele rase stvaranjem antidemokratske i antikapitalističke „naciokratije”. Ova grupa je osnov na kojoj je nastao neonacistički bataljon Azov, koji se postao zvanični deo vojske Ukrajine, i 2016. je formirana zvanično registrovana politička partija Nacionalni korpus.

Neonacisti su, naravno, tesno povezani i sa kapitalistima. Ukrajinski oligarsi su sponzorisali razne dobrovoljačke paravojne formacije da ratuju na istoku; a sada ih koriste kao svoje privatne vojske za preuzimanje fabrika ili zemljišta. U isto vreme, paravojne grupe su nova radna mesta za ratne veterane kojima je država okrenula leđa.

Pored ovih jasno vidljivih veza, proliferaciju nasilja potpomaže trenutna politička klima Ukrajine, koja spaja militarizaciju i fašizaciju društva.

Tokom Majdanskih protesta, neonacisti su razbili spomenike Lenjinu i napali kancelarije Komunističke partije Ukrajine (KPU) širom zemlje. Ovo je preraslo u zvaničnu državnu politiku dekomunizacije, skup mera s ciljem da izbriše sovjetska istorija Ukrajine. Država je zabranila simbole koji imaju vezu sa Sovjetskim Savezom, ulice, pa čak i knjige; KPU je zabranjena. Ova zabrana se zatim proširila na bilo koju levičarsku organizaciju, što su [socijalističke novine Harkov](#) saznale kada im je država zabranila registraciju. Od samog početka, dekomunizacija je predstavljala više od represivnih mera protiv levice; ona je ubrzo postala oruđe za deljenje društva na one koji podržavaju nacionalističko civilno društvo kojim upravljaju oligarsi i na one koji se tome protive.

Nacionalističko-militaristički konsenzus prisutan je u praktično svakoj sferi društva. Po njegovoj logici, dokle god su Ukrajina i Rusija u ratu, sve protivrečnosti ukrajinskog društva su sporedne. Svako ko skreće pažnju na ono što muči građane Ukrajine – poput smanjivanja budžeta zbog mera štednje, ili rastućih cena režija, ili homofobije – može da očekuje optužbu da je agent Kremlja. Jer samo bi Putinovi agenti probali da skrenu pažnju ljudi s glavnog cilja: pobeđe nad Rusijom i vraćanja Donbasa. Protivljenje vlasti tako postaje protivljenje državi, a zna se kako se postupa s neprijateljima Ukrajine.

Vrhunac apsurdna državne logike je postao očit kada je predsednik Petro Porošenko proširio sankcije na više od hiljadu građana i preduzeća iz Rusije. Namera mu je bila da zabrani VKontakte – najpopularniju društvenu mrežu u Ukrajini, s preko 16 miliona korisnika – i niz drugih proizvoda i usluga.

Političke elite su predstavile sankcije kao logični nastavak njihovog „hibridnog rata” s Rusijom. 2014. su bili zabranili pro-ruske kanale, zabranili jedan od ruskih sistema transfera novca koji su ukrajinski emigranti koristili da šalju novac iz Rusije kući, i zatvorili vazdušni saobraćaj između dveju

država. Predsednik je tvrdio da su ove firme prikupljale informacije o narodu Ukrajine pomoću kojih bi posle Rusi usavršavali i širili propagandu.

U međuvremenu ukrajinska vlast zagovara taktiku iscrpljivanja neprijatelja, koja insistira na divestiranju, odnosno povlačenju izvesticija iz Rusije. Puno ukrajinskih zvaničnika na visokim položajima ima udela u ključnim ruskim industrijama i obratno. U većini slučajeva, javna osuda zbog beskrupuloznog mešanja države u lične živote građana bi bila ogromna, no nacionalističko-militaristički konsenzus koji jednači poteze države sa pitanjima nacionalne bezbednosti i preživljavanja države je uglavnom ućutkao kritičare, barem za sada.

Konsenzus oligarha i fašista?

Iako se planovi oligarhijske elite i neonacista na duge staze razlikuju, trenutno sjajno funkcionišu u tandemu dobar pandur – loš pandur.

Ukrajinski fašisti vide rat i širenje patriotizma kao priliku za koncentraciju političkog kapitala i put do moći. Na svu sreću, još uvek im izostaje podrška u narodu i često se nalaze u sukobu sa mejnstrim desnicom u Rusiji i Evropi zbog svojih antiruskih i često i antipoljskih stavova.

Ukrajinski oligarsi sa druge strane koriste ekstremni nacionalizam i militarizam kako bi prikrili svoje ratno profiterstvo – kompanije koje imaju veze s predsednikom Porošenkom i oligarhom Igorom Kolomojskim (saveznikom i nekadašnjim gazdom sadašnjeg predsednika Volodimira Zelenskog) su dobile [brojne ugovore](#) s vojskom i sada aktivno guše opozicione pokrete širom zemlje, koja prolazi kroz novu etapu ekonomske krize.

Neefikasna i ekstremno korumpirana ukrajinska država može tek delimično da nametne ovaj nacionalističko-militaristički konsenzus. Njeni loše koordinisani potezi i naočigled nasumični odabir žrtava represije pokazuju slabost vlasti.

Na primer, 10. maja 2017. jedan aktivista je osuđen na dve i po godine zatvora, godinu dana uslovno, za širenje komunističke propagande putem Fejsbuka. Ironično je to što tužilaštvo nije moglo da obelodani taj propagandni materijal koji je osuđeni delio jer bi i to činilo širenje komunističke propagande, ovaj put još široj publici. Posebno lingvističko veštačenje je postove poput slika iz vremena Sovjetskog saveza i stihova Majakovskog „Lenjin je živeo, Lenjin živi, Lenjin će živeti!” klasifikovalo kao zabranjenu komunističku propagandu.

Optuženi je uspeo da se izbori za ovu “blažu kaznu” priznanjem i saradnjom s tužilaštvom. U suprotnom, proveo bi i do pet godina u zatvoru.

Slučajevi u kojima država sâma goni građane mnogo su ređi nego represija koju sprovode neonacisti i fašizirano građanskog društvo. Jako civilno društvo, koje se predstavlja kao suparnik vladi, zapravo služi državi kao saveznik u borbi protiv tobože neprijatelja iznutra. Situacija u Ukrajini se značajno razlikuje od one u susednim post-sovjetskim državama poput Rusije i Belorusije, u kojima je vlada marginalizovala opoziciju i direktno vrši represiju.

Bez sumnje, ruska aneksija Krima i podrška separatističkim pobunjenicima i podrška Evropske unije i SAD-a post-majdanskoj vlasti su postavili temelj uzleta političke agende ukrajinskih fašista. Pravi otpor imperijalističkim uticajima i iz Rusije i sa Zapada može početi tek s demokratskim dijalogom sa nepriznatim republikama na istoku koji bi počivao na načelima Minskog sporazuma, a ne fašističkom represijom protiv građana Ukrajine.

Bibliografski podaci

Naslov	Good Cop, Bad Cop
Prevod	Milan Milenović

Lektura	Mirko Protić
Izdavač	Klasna solidarnost
Godina	2022.